

**برگرفته از کتاب « معرفی و شناخت دکتر محمد مصدق » از
محمد جعفری قنواتی، چاپ اول سال ۱۳۸۰، نشر قطره**

گفت‌وگوی مدیر مجله اخبار آمریکا و گزارش دنیا با مصدق

هاوارد فلیجر، مدیر مجله اخبار آمریکا و گزارش دنیا (یونایتد استیت نیوزلند و ورلد ریپورت)، در بیست و پنجم مهرماه ۱۳۳۰ برای انجام گفت‌وگویی با دکتر مصدق اقدام کرد. او بیست و یک سؤال طرح و توسط علیقلی نبیلی به دفتر ریاست جمهوری رساند و در صدر سؤالات خود تأکید کرد: « به نظر ما این مصاحبه کمک خواهد کرد به این‌که ملت آمریکا از مسایل مربوط به اختلاف راجع به نفت اطلاع حاصل نماید. قصد ما این است که متن کامل این مصاحبه را در همان موقع که مصاحبه در مجله خودمان درج می‌شود در کلیه مطبوعات آمریکا منتشر نماییم. پیشنهاد می‌کنیم که شما جواب نخست‌وزیر را به سؤالات ذیل تلگرافی به ما مخابره نمایید. بعد از آن ما سعی خواهیم کرد مصاحبه مزبور را به وسیله رادیو و تلفن و ارتباط مستقیم با نخست‌وزیر تکمیل نماییم تا این‌که بدین طریق عمل ما تأثیر بیش‌تری داشته باشد.»

فلیجر و مشاورانش بیست و یک سؤال طرح کردند و در ذیل سؤال‌ها نوشتند: «سؤالات فوق را محرمانه تسلیم دکتر نبیلی کرده‌ایم و عقیده مشارالیه این است که جواب به آن‌ها کمک بسیار خواهد بود برای این‌که ذهن آمریکاییان در این اختلافات روشن شود. مشارالیه پیشنهاد نموده که ما در این خصوص به شما تلگراف نماییم و ایشان نیز اظهار می‌دارند که با مسرت حاضر خواهند بود به عنوان مترجم دخالت نمایند. خواهشمندیم که هیچ‌یک از اطلاعات مندرج در فوق به مطبوعات ایران داده نشود، مگر بعد از انتشار آن‌ها در آمریکا.»

متن سؤال‌های هاوارد فلیجر و پاسخ‌های دکتر مصدق در «اخبار آمریکا و گزارش دنیا» جداگانه درج شده؛ اما در این‌جا برای سهولت سؤال‌ها و پاسخ‌های آن‌ها در کنار هم می‌آید:

مردم می‌پرسند آیا دولت ایران غرامت کامل برای خسارت شرکت خواهد پرداخت یا نه، میزان این غرامت چه‌گونه تشخیص داده خواهد شد، آیا به وسیله یک کمیته بین‌المللی یا کمیسیون حکمیت؟

برای تأمین مدعای احتمالی شرکت در قانون پیش‌بینی شده که تا ۲۵ درصد عواید به بانک مرضی‌الطرفین سپرده شود و این ۲۵ درصد مطابق بهره‌برداری سال اخیر از سالی هفتاد میلیون

گفت‌وگوی مدیر مجله اخبار آمریکا و... / ۲۴۹

دلار متجاوز است. میزان حقوق حقه شرکت براساس اصول متداوله دنیای امروز و با توجه به دعاوی و حقوق طرفین تعیین خواهد گردید.

آیا فرض ما صحیح است که قانون ملی شدن مسترد نخواهد شد و سیاست ایران این خواهد بود که بعد از این دستگاه نفت را خود دولت اداره نماید؟

بلی صحیح است. البته دولت برای تکمیل بهره‌برداری از متخصصان خارجی استفاده خواهد کرد.

آیا در آینده دولت ایران منحصرأ کارمندان انگلیسی را به کار خواهد برد یا از کارمندان آمریکایی و سایرین استفاده خواهد کرد؟

نسبت به کارمندان و کارشناسان فنی اصولاً دولت ایران مانعی نمی‌بیند که از کارشناسان فعلی شرکت سابق نفت از هر ملیت که باشند استفاده نماید. البته در صورت لزوم (مثلاً هرگاه کارشناسان فعلی از ادامه خدمت امتناع ورزند) هم چنین در صورت ضرورت از کارشناسان کشورهای دیگر همان‌طور که شرکت سابق هم عمل می‌کرده است استفاده خواهد نمود.

این‌طور تخمین زده شده است که کمپانی انگلیسی به مبلغ ششصد میلیون دلار ارزش دارد. آیا شما تصور می‌کنید این تخمین درست است، در صورت منفی بودن، به نظر شما ارزش کمپانی انگلیسی در ایران چه مبلغ است؟
در باب ارزش تخمین‌های مختلفی است، ولی قبل از رسیدگی کامل و دقیق محاسباتی نمی‌توانیم اظهار نظر کنیم.

آیا دولت ایران کشتی‌های حامل نفت اکتیاف خواهد نمود یا از کشتی‌های حامل نفت متعلق به کشورهای خارجه برای توزیع استفاده خواهد کرد؟
دولت ایران از هر وسیله و طریقی که ممکن باشد برای حمل نفت استفاده خواهد کرد.
آیا به نظر شما ملی شدن صنعت نفت در ایران برای دولت خاورمیانه سابقه خواهد شد که تمام تأسیسات نفت خود را ملی کنند؟
هر ملتی منافع و مصالح خود را خودش باید تشخیص دهد.

آیا نفت ایران به تمام کشورها شامل روسیه بدون تبعیض فروخته خواهد شد؟

۲۵۰ / معرفی و شناخت دکتر مصدق

به موجب ماده هفت قانون اردی‌بهشت ۱۳۳۰ (آوریل ۱۹۵۱) نفت ایران به خریداران سابق فروخته خواهد شد، مگر آن‌که خریداران سابق از خریداری نفت سهمیه خود خودداری نمایند و البته در این صورت دولت ایران اجباراً به فروش نفت خود به هر کشوری که خریدار آن باشد تن در خواهد داد.

در صورتی که ملی شدن نفت در ایران به عنوان اساس تولید نفت در خاورمیانه پذیرفته شود چه فرصتی به کمپانی‌های نفت آمریکا برای به کار بردن امتیازات در سایر کشورها داده خواهد شد؟
در صورتی که اصول آزادی اقتصادی، که از هدف‌های منشور ملل متحد است، تعمیم و تأمین بشود از این جهات دیگر جای نگرانی باقی نخواهد ماند.

منشأ نهضتی که ملی شدن صنایع نفت در ایران گردیده چه بوده است، آیا منشأ آن احساسات وطن پرستی بوده یا احتیاج اقتصادی یا نظریات سیاسی؟
بدون تردید هر سه عامل در کار بوده، ولی می‌توان گفت که پیش از هر چیز دخالت‌های نامشروع شرکت نفت در کلیه شئون سیاسی و اقتصادی کشور ایران و نیز خودداری از پرداخت سهم عادلانه به ملت ایران باعث اتخاذ این تصمیم بوده است.

فعالیت برای ملی شدن از چند سال قبل به این طرف وجود داشته ؟

از اوایل مشروطیت، یعنی از سال ۱۹۰۶ زمزمه استقلال اقتصادی و خاتمه دادن به نفوذهای نامشروع بیگانگان در ایران آغاز و رفته رفته وسعت یافته است؛ اما موضوع ملی شدن صنعت نفت، که چاره منحصر به فرد برای جلوگیری مداخلات غیرقانونی و نامشروع شرکت سابق نفت در امور داخلی ایران بوده، بعد از تخلیه ایران از قوای خارجی متعاقب جنگ دوم بین‌المللی مطرح شد و قوت گرفت، به طوری که امروز تمام افراد ملت پشتیبان آنند.

آیا به نظر شما کمونیست‌ها از این مناقشه راجع به نفت برای تحریک افکار عمومی در

ایران استفاده می‌کردند یا نه؟

این نکته مسلم است که دسته‌جات افراطی برای توسعه نفوذ، همیشه دنبال وضع غیرعادی و آشفتگی می‌گردند و ناچار هر قدر مرافعه بیش‌تر طول بکشد زمینه بیش‌تری برای استفاده آنان

گفت‌وگوی مدیر مجله اخبار آمریکا و... / ۲۵۱

فراهم می‌شود. بدیهی است ادامه فشارهایی از قبیل امتناع شرکت از تأدیه وجوه متعلق به ایران و تهدید به اعزام نیرو و آوردن کشتی‌های جنگی به آب‌های مجاور ایران و فراهم آوردن موجباتی برای جلوگیری از صدور نفت به ایجاد نارضایتی کمک خواهد کرد.

هم‌دردی و تمایلات ملت ایران نسبت به شرق متوجه است یا به غرب؟

ملت ایران که در جنگ اخیر سهم بزرگی در مبارزه علیه بیدادگری و پیروزی جبهه دموکراسی برعهده داشت از بدو تشکیل سازمان ملل متحد همواره طرفدار هم‌کاری و همراهی بین‌المللی بوده است و هم‌اکنون نیز صمیمانه امیدوار است ملل بزرگ و کوچک جهان طبق آمال و منشور ملل متحد بتوانند آزادانه و بدون بیم و هراس در کنار هم زندگی کنند و براساس آزادی و دموکراسی سطح زندگی و فرهنگ افراد خود را بالا ببرند.

انتظار دارید دولت آمریکا چه‌گونه مساعدت‌هایی برای به‌کار انداختن منابع ثروت

ایران به دولت ایران داشته باشد؟

در صورتی‌که از طرف دیگران در امور ملی شدن صنعت نفت ایران و صدور آن اشکال‌تراشی نشود به مرور از کمک‌های اقتصادی نسبتاً بی‌نیاز خواهد شد، ولی در هر صورت ایران برای بالا بردن سطح زندگی افراد خود از هر نوع مساعدت آمریکا استقبال خواهد کرد.

در حل اختلاف راجع به نفت، به فرض این‌که موضوع ملی شدن را یک کار انجام یافته

و غیر قابل برگشت محسوب کنیم، دولت آمریکا چه کمک‌هایی می‌تواند انجام دهد؟

دولت آمریکا با توجه به احساسات آزادمشنانه ملت خود و انتظارات مشروع ملت ایران می‌تواند در راه اجرای قطعی و اصلی ملی شدن صنعت نفت و حل اختلافات نفوذ معنوی خود را به کار برده و از تضییقاتی که نسبت به ما وارد می‌شود جلوگیری کند.

چه کمک‌هایی دولت آمریکا می‌تواند انجام دهد و شما چه کمک‌هایی پیشنهاد می‌کنید

که کمپانی‌های آمریکایی انجام دهند؟

کمپانی‌های آمریکایی در صورت امتناع احتمالی کارشناسان انگلیسی از خدمت در شرکت ملی نفت ایران می‌توانند با کمک‌های فنی لازم و در اختیار گذاردن تعداد کافی کارشناسان فنی و هم‌چنین کمک در امر حمل و نقل نفت ایران به کشورهای خریدار سابق نفت ما از وقفه این صنعت بزرگ، که قطعاً به ضرر دنیای غربی است، جلوگیری کنند. دولت آمریکا هم می‌تواند

کمیته‌های آمریکایی را در این راه تشویق نماید.

سابقاً مذاکره‌ای در میان بود برای پرداخت قرضه دویست و پنجاه میلیون دلار به ایران از طرف بانک بین‌المللی؛ آیا شما عقیده دارید که انجام این قرضه برای اجرای نقشه معروف به برنامه هفت ساله در این موقع مطلوب است یا نه؟
برای اجرای برنامه هفت ساله از کمک بانک بین‌المللی همان‌طور که قانون برنامه پیش‌بینی کرده استفاده خواهد شد.

به چه علت برنامه هفت ساله در ماه‌های اخیر موقوف‌الاجرا گذاشته شده است؟
برنامه هفت ساله موقوف‌الاجرا نشده، ولی به واسطه نرسیدن عایدات وضیق مالی فعالیتش محدود شده است و ما امیدواریم در آتی نزدیک کار برنامه که برای توسعه و عمران کشور است به راه بیفتد.

نظر شما راجع به اعزام کشتی‌های جنگی انگلیس به خلیج فارس و نظر ایرانیان راجع به اخبار واصله مربوط به فشار نظامی انگلیس چیست؟
با کمال تأسف باید بگویم ملت ایران از این عمل انگلیسی‌ها بی‌نهایت آزرده است؛ زیرا این اقدام در نظر ملت ایران به یک نوع عمل تحریک‌آمیز (پرووکاسیون) می‌ماند، که به سیاست‌های کهنه استعماری پیش‌تر شبیه است تا به سیاست جدیدی که روی میانی منشور ملل متحد استوار است.

چه اقدامی می‌توان انجام داد که مناسبات بین بریتانیای کبیر و ایران بهبود یابد؟
دولت ایران هیچ‌گونه روابط خصوصت‌آمیزی با دولت بریتانیای کبیر ندارد و بالعکس طرفدار ادامه و تقویت دوستی است. ما با یک شرکت خصوصی طرف هستیم و با دولت انگلیس طرفیتی نداریم و نسبت به شرکت هم ابداً در نظر نداریم حقوق و مطالبات آن را پایمال کنیم. هرگونه اقدام برای بهبود روابط ما با دولت و ملت انگلستان عین مطلوب ما است.

آیا در ایران احساسات ضد آمریکایی وجود دارد؟
دولت و ملت آمریکا در گذشته نشان داده‌اند که نه خود سیاست استعماری دارند و نه این سیاست را از دیگران می‌پسندند. ایرانیان مردم آمریکا را حامی حق و عدالت و آزادی

گفت‌وگوی مدیر مجله اخبار آمریکا و... / ۲۵۲

می‌شناسند و طرفدار توسعه روابط دوستانه با آمریکا هستند.

متشأ یا دلیل حملاتی که اخیراً در مطبوعات ایران نسبت به آمریکا می‌شود چیست؟
متأسفانه قسمت مهمی از این حملات به تحریک ابادی خارجی صورت می‌گیرد و بی‌پرده باید گفت که شرکت سابق نفت در این تحریک سهم بزرگی دارد، ولی مطبوعاتی هستند که صمیمانه رنجش خود را از این‌که گاهی مفهوم واقعی مبارزه فعلی ملت ایران برای اعمال حق مشروع حاکمیت خود در بعضی از مطبوعات آمریکا خوب درک نشده است پنهان نمی‌دارند. به‌طور کلی اساس آن قسمت از اعتراضاتی که صمیمانه صورت می‌گیرد این است که چرا مطبوعاتی در کشور آزاد آمریکا باید از یک شرکت استثمارگر، که مورد بغض و خشم تمام افراد ملت ایران است، دفاع کنند.